

Костанда І. О.,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри китайської філології

Київського національного лінгвістичного університету

ФУНКЦІЇ КОЛОРОНІМІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «ЖОВТИЙ» В РОМАНІ ЦАО СЮЕЦІНЯ «СОН У ЧЕРВОНОМУ ТЕРЕМІ»

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей вживання колоронімів зі значенням «жовтий» у змісті китайського роману Цао Сюеціня 曹雪芹 (1724–1764 pp.) «Сон у червоному теремі» («红楼梦» «Hónglóumèng»), а також дослідити специфіку сполучуваності колоронімів зі значенням «жовтий» в мові роману. Через аналіз функцій визначається специфіка вживання колоронімів у мові роману «Сон у червоному теремі».

Ключові слова: китайський, роман, «Сон у червоному теремі», Цао Сюецінь, колороніми, жовтий.

Постановка проблеми. Дослідження колоративної лексики, тобто колоронімів, активно ведуться протягом багатьох десятиліть, особливо з початку ХХІ століття. Дослідженню колоронімів присвячені роботи А.П. Василевича, С.М. Кузнецова, С.С. Міщенко, В.Г. Кульпіна, С.І. Лук'яненко, С.В. Мічугіна, І.І. Чумак-Жунь, Р.М. Фрумкіна та ін. [1]. Така увага до цієї проблематики обумовлена, перш за все, тенденцією часу, адже через характеристику репрезентантів кольору виводиться мовна картина світу [5, с. 10].

Актуальність роботи визначається важливою тенденцією сучасної лінгвістики: яскраво вираженою дослідницькою увагою до загальних лінгвокультурних репрезентантів загалом та репрезентантів кольору зокрема в різних культурах світу, в культурологічному аспекті антропоцентричної парадигми, до мовної картини світу. Крім того, необхідність вивчення цих одиниць зумовлена виявленням семіотичного та символічного змісту поетичного тексту: уявлення про навколишній світ здебільшого формуються через символічне значення.

Об'єктом дослідження є лексичні та фразеологічні одиниці зі значенням «жовтий».

Предмет дослідження – семантичні особливості колоронімів зі значенням «жовтий», а також особливості їх функціонування.

Мета статті – вивчити функції та семантику колоративної лексики зі значенням «жовтий».

Матеріалом для дослідження послужив текст роману Цао Сюеціня 曹雪芹 (1724–1764 pp.) «Сон у червоному теремі» («红楼梦» «Hónglóumèng»). У ньому методом суцільної вибірки було переглянуто 725 мовних одиниць, що передають значення «жовтий», які й стали об'єктом дослідження.

Ми зробили спробу запропонувати свою класифікацію функцій колороніму «жовтий»: функція постійної ознаки (колір не є змінним фактором, він постійно притаманний конкретному предмету), функція змінної ознаки (колір є змінним фактором і характеризує тимчасовий стан людини, явища, дійсності тощо), функція характеристики фразеологічного обороту (колір є характеристикою фразеологічного обороту, метафоричного виразу або прозивного обороту).

Виклад основного матеріалу дослідження. Ієрогліф 黄 «жовтий» входив до основних кольорів ще з часів династій Інь-Шань. У словнику 說文解字 «Шовеньцзеци» надається таке визначення цього кольору: «Жовтий – це колір землі» [2, с. 15–16]. У романі «Сон у червоному теремі» для позначення кольору «жовтий» вживається один ієрогліф 黄 або сполучення ієрогліфів: «жовтий-жовтий» 黄黄, «зелено-жовтий» 青黄, «ніжно-жовтий» 娇黄, «жовто-золотий» 黄金, «золотисто-жовтий» 金黄, «гусячо-жовтий» 鹅黄, «вербово-жовтий» 柳黄, «часниково-жовтий» 葱黄, «глибокий жовтий» 黄澄澄.

Ієрогліф 黄 «жовтий» зустрічається в тексті роману 129 разів, з яких 10 разів він входить до складу власних назв, отже, залишаються 119 випадків вживання, в яких жовтий може передавати такі значення:

1) безпосередньо значення кольору – «жовтий» (黄), вживається як вказівник забарвлення, наприклад: «жовтий халат» 黄袍, «жовтий атлас» 黄缎 – вживається 106 разів;

2) вказівник змін – «засохнути», «постаріти», «зів'яти», наприклад: «осінні квіти зблідли, осіння трава пожовтіла» 秋花惨淡秋草黄, 耿耿秋灯秋夜长 – вживається 8 разів;

3) «жовток» – наприклад: «黑黄» 满黄 – вживається 3 рази;

4) «зародок» (у значенні «малий», «незначний») – наприклад, «негідний / поганий зародок» 下作黄子, вживається як образливе звернення до людини – вживається 1 раз;

5) «марно», «даремно» – наприклад, «дарма підняти галас» 闹黄了 – вживається 1 раз.

Функціонування цього колороніму пояснюється також наявністю певного символічного чи переносного значення визначеного кольору.

1) «Жовтий» символізує імператорську владу. Приклади:

1. «那上头穿黄袍的才是你姐姐, 你又认我这姐姐来了。」 («Твоя старша сестра там, у жовтому халаті, а ти мене кличеш старшою сестрою.»); 2. «只见贾蓉捧了一个小黄布口袋进来。」 («Було видно тільки як Цзя Жун дістав маленький жовтий мішечок») [7].

2) «Жовтий» символізує надію та розквіт. Приклади: «这里贾琏等见诸事已妥, 遂择了初三黄道吉日, 以便迎娶二姐过门。」 («Тут Цзя Лянь та інші побачили, що все пройшло належним чином, одразу обрав для «жовтого шляху» щасливий день та ввів Ерцзе у дім») [7].

3) «Жовтий» вказує на гнів, злість. Наприклад: «金荣气黄了脸» («у Цзінь Чжун лице від злості стало жовтим») [7].

4) «Жовтий» символізує Країну мертвих, смерть, передсмертний стан (від хвороби). Приклади: 1. «他虽不肯说出来, 众人看他面目黄瘦, 便知失于调养。」 («Хоча вона не погоджувалась нічого казати, але всі побачили, що її обличчя схудло і пожовкло, та зрозуміли, що вона втрачає життєву силу.»); 2. «故向爹娘梦里相寻告: 儿命已入黄泉» («Мати з батьком

прийшли уві сні та повідомили: життя дитини вже спустилося до Жовтих Джерел» [7].

5) «Жовтий» передає значення «поганий». Приклади: 1. «贾母啐道: «下流东西, 灌了黄汤, 不说安分守己的挺尸去, 倒打起老婆来了!»; 2. «刘姥姥忙打了他一巴掌, 骂道: “下作黄子, 没干没净的乱闹。” (Бабуся Лю дала йому ляпаса та висварила: «Нікчемний зародок, без причини здіймаєш галас»)[7].

Граматичні функції ієрогліфа «жовтий»:

1) Ієрогліф 黄 «жовтий» виконує функцію прикметника, в реченні виступаючи означенням;

2) Ієрогліф 黄 «жовтий» виконує функцію дієслова, в реченні виступаючи присудком;

3) Ієрогліф 黄 «жовтий» виконує функцію іменника, в реченні виступаючи підметом, додатком.

Ієрогліф 黄 «жовтий» входить до складу цілого ряду колоронімів.

1) 黄黄 «жовтий-жовтий». Передає значення «дуже жовтий», вживається як характеристика зовнішнього вигляду людини (приклад з тексту: 黄黄脸儿 «жовте-жовте обличчя»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається 1 раз.

2) 青黄 «салатово-жовтий». Передає значення «жовтий колір з зеленуватим відтінком», вживається як характеристика зовнішнього вигляду людини (приклад з тексту: 颜色青黄 «колір обличчя [став] зелено-жовтим»); займає в реченні граматичну позицію присудка; вживається в тексті 1 раз.

3) 娇黄 «ніжно-жовтий». Передає значення «неяскравий жовтий колір», вживається як характеристика забарвлення рослин (приклад з тексту: 娇黄玲珑大佛手 «ніжно-жовта тендітна [квітка] велика рука Будди»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 1 раз.

4) 黄金 «жовто-золотий». Передає значення «колір жовтого золота», вживається як характеристика забарвлення речей (приклад з тексту: 黄金伞 «жовто-золота парасолька»); займає в реченні граматичну позицію означення.

5) 金黄 «червено-жовтий». Передає значення «жовтий колір з відтінком червоного золота», вживається як характеристика забарвлення речей (приклад з тексту: 金黄绣凤版舆 «червено-жовтий вишитий феніксами паланкін»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 1 раз.

6) 鹅黄 «блідо-жовтий» Передає значення «світло-жовтий», вживається як характеристика забарвлення речей, тканин (приклад з тексту: 鹅黄笺 «блідо-жовтий папір для листів», 鹅黄缎子 «блідо-жовтий атлас»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 2 рази.

7) 柳黄 «вербово-жовтий» Передає значення «зелено-жовтий, колір молодого листя верби», вживається як характеристика забарвлення одягу (приклад з тексту: 葱绿柳黄 «часниково-зелений з вербово-жовтим»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 1 раз.

8) 葱黄 «часниково-жовтий». Передає значення «зелено-жовтий», вживається як характеристика забарвлення одягу (приклад з тексту: 葱黄绫棉裙 «жовто-зелена спідниця з атласної парчі»); займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 1 раз.

9) 黄澄澄 «сяючий жовтий». Вживається як характеристика забарвлення прикрас (приклад з тексту: «薛蟠道: “[项圈]黄澄澄的» «сяюче жовте намисто»)[7]; займає в реченні граматичну позицію означення; вживається в тексті 2 рази.

Окремо слід розглянути колороніми зі значенням «жовтий», до складу яких входить ієрогліф 金 «золотий».

Ієрогліф 金 «золото» зустрічається в тексті роману 669 разів, з яких 322 рази він входить до складу власних назв. У решті випадків вживання (347 разів), він може передавати такі значення:

1) «золото», наприклад: 金锦 «золота парча», 金玉 «золото (і/та) нефрит» (зустрічається в тексті 107 разів);

2) вказує на те, що речі виготовлені з золота, наприклад: 金簪 «золотий шип (для волосся)», 金钗 «золота шпилька» (зустрічається 51 раз);

3) вказує на загальну назву речей, виготовлених з металу: 金器 досл. «золотий посуд» (мається на увазі «металевий посуд»), 金鼎 «металева триніжка» (зустрічається 26 разів);

4) вказує на гроші, статки, наприклад: 白金 «сто золотих / купа золота», 卦金 (зустрічається 14 разів);

5) ввічлива форма, передає значення «гарний», «дорогоцінний», наприклад: 金体 «дорогоцінне тіло», 金门 «дорогоцінна брама» (зустрічається 45 разів);

6) зустрічається як метафорична форма висловлення значення «міцний», наприклад: 金兰 «золоті орхідеї», 金刚 «твердий метал або алмаз» (зустрічається 13 разів);

7) зустрічається як метафорична форма висловлення значення «цінний», «коштовний», наприклад: 金贵 «коштовний», 金脍 «коштовне м'ясо» (зустрічається 3 рази);

8) зустрічається як метафорична форма висловлення значення «золотистий», наприклад: «золотиста кориця», 金藤笠 «золотистий очерет та бамбук» (зустрічається в романі 85 разів);

9) передає значення «золота печатка», метафоричну назву чиновника високого рангу, наприклад: 金紫 «золото та пурпур», що означає «чиновника високого рангу» або «правителя» (зустрічається в романі 1 раз).

Ієрогліф 金 «золото» також несе додаткове смислове навантаження.

1) Символізує владу, знатність та силу, видатного правителя. Наприклад: «金紫万千谁治国» («Золото-пурпур були за давнину, хто [зараз] буде керувати державою»)[7].

2) Символізує красу квітів та трави, наприклад: «蒂有余香金淡泊» [7] («На стеблах соромляться в розквіті [наче] ароматне золото»)[7].

Граматичні функції ієрогліфа 金 «золотий»:

1) ієрогліф 金 «золотий» виконує функцію прикметника, в реченні виступає означенням, наприклад: 金桂 золота кориця, 金鱼 золота рибка;

2) ієрогліф 金 «золотий» виконує функцію іменника, в реченні виступає підметом, додатком, наприклад: «Простягнув руку, щоб торкнутися смарагда, взяти золота» «且伸手挽翠披金» [7].

Колороніми зі значенням «золотий», до складу яких входить ієрогліф 金 «золотий»:

– 金晃晃 «сяюче-золотий» вказує на яскраво жовтий колір, зустрічається в тексті 1 раз: «你瞧那是谁掉的首饰, 金晃晃在那里» («Ти подивися, хто повісив прикраси, там сяюче-золоті»)[7];

– 金纸 «золотий папір», колір золотого паперу, вживається по відношенню до кольору обличчя, метафоричний вислів вказує на гнів, злість [6, с. 114], наприклад: «话未说完, 把个贾政气的面如金纸.» («Ще не закінчили говорити, як обличчя Цзя Чжена від злості стало наче золотий папір»)[7].

Ієрогліф 杏 «абрикос», «абрикосовий» також передає значення «жовтий». Ієрогліф 杏 «абрикос» зустрічається в тексті роману 52 рази, з них 7 раз він входить до складу власних назв, а в решті випадків вживання (45 разів) може передавати такі значення:

1) назва дерева – 25 разів, наприклад: 杏花 «цвіт абрикоса»;

2) назва плоду абрикосу – 8 разів, наприклад: 小杏 «маленькі абрикоси»;

3) назва квітів абрикосу – 4 рази, наприклад: 红杏 «червоний (цвіт) абрикосу»;

4) вживається як назва жовтого кольору – 8 разів, наприклад: 杏帘 «абрикосова запона».

Колороніми 松花 «соснові квіти», 松花色 «колір соснових квітів» також передають значення «жовтий». Колоронім 松花 «соснові квіти» зустрічається 4 рази, зокрема «只穿着一件松花绫子夹袄» («вдягнув лише куртку з дамаску [кольору] соснових квітів»).

Колоронім 松花色 «колір соснових квітів», що складається зі сполучення з додаванням ієрогліфу «колір», в тексті роману зустрічається 3 рази, так, наприклад, «这裤子配着松花色袄儿» («До цих штанів пасує куртка кольору соснових квітів») [7].

Колоронімом зі значенням «жовтий» також виступає словосполучення 秋香色 «колір осіннього аромату», воно зустрі-

чається в тексті роману 5 разів, цим словосполученням передається назва темно-жовтого кольору, який символізує знатність та владу, найчастіше так забарвленні побутові речі, одяг, тканина [4, с. 389]. Словосполучення «колір осіннього аромату» в реченні виступає означенням Так, наприклад: 1. «拴着秋香色的丝绦» («Пов'язаний шовковий пояс кольору осіннього аромату»); «那个软烟罗只有四样颜色: 一样雨过天晴, 一样秋香色, 一样松绿的, 一样就是银红的» («Тої [тканини] «м'якої димки» існує чотири кольори: один – ясне небо після дощу, другий – колір осіннього аромату, третій – зелень сосни, четвертий – сріблясто-червоний») [7].

土色 «колір землі» – це словосполучення в романі також є колоронімом зі значенням «жовтий», так називають жовтий колір з відтінком коричневого, він вживається як характеристика зовнішнього вигляду людини, а саме кольору обличчя, метафорично вказуючи на подив або переляк [3, с. 251], в романі вживається 3 рази, так, наприклад: 1. «薛姨妈见里头丫头传进话来, 更吓得面如土色, 即忙起身, 带着宝琴, 别了一声, 即刻上车回去了。」 (Тітка Сюе почула, що служниця говорить, обличчя образу [від злості] стало кольору землі, вона одразу підвелася, забрала з собою Баоцінь, і нічого більше не кажучи, сіла в паланкін та повернулася); 2. «贾芹拾来一看, 吓的面如土色», («Цзя Цінь взяв, тільки глянув, одразу лице з переляку стало кольору землі») [7].

Таблиця 1

Частота вживання колоронімів зі значенням «жовтий»

Колоронім	Функції	Випадки вживання
黄	постійної ознаки	– вказівник забарвлення одягу, тканини, речей; вживається 106 разів; – «жовток»; вживається 3 рази;
	змінної ознаки	– вказівник змін («засохнути», «постаріти», «зів'яти»); вживається 8 разів;
	характеристики фразеологічного обороту	– «зародок» (у значенні «малий», «незначний») як образливе звернення до людини; вживається 1 раз; – у значенні «марно», «даремно»; вживається 1 раз;
黄黄	змінної ознаки	– як характеристика зовнішнього вигляду людини (колір обличчя); вживається 1 раз;
青黄	змінної ознаки	– як характеристика зовнішнього вигляду людини (колір обличчя); вживається 1 раз;
娇黄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення рослин; вживається 1 раз;
黄金	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення речей; вживається 1 раз;
金黄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення речей; вживається 1 раз;
鹅黄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення речей, тканин; вживається 2 рази;
柳黄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення одягу; вживається 1 раз;
葱黄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення одягу; вживається 1 раз;
黄澄澄	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення прикраси; вживається 2 рази;
金	постійної ознаки	– вказує на речі, виготовлені з золота; зустрічається 51 раз; – вказує на загальну назву речей, виготовлених з металу; вживається 26 разів;
	характеристики фразеологічного обороту	– передає значення «гарний», «дорогоцінний»; зустрічається 45 разів; – як метафорична форма висловлення у значенні «міцний»; вживається 13 разів; – як метафорична форма висловлення значення «цінний», «коштовний»; вживається 3 рази; – як метафорична форма висловлення значення «золотистий», «сяючий»; вживається 85 разів; – передає значення «золота печатка» (метафорична назва чиновника високого рангу); вживається 1 раз;
金晃晃	постійної ознаки	– вказує на забарвлення прикрас; вживається 1 раз;
金纸	характеристики фразеологічного обороту	– вживається по відношенню до кольору обличчя як метафоричний вислів, що вказує на гнів, злість; вживається 1 раз;
杏	постійної ознаки	– як назва жовтого кольору для передачі забарвлення речей; вживається 8 разів;
松花	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення одягу; вживається 4 рази;
松花色	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення одягу; вживається 3 рази;
秋香色	постійної ознаки	– як характеристика забарвлення одягу; вживається 5 разів;
土色	змінної ознаки	– як характеристика зовнішнього вигляду людини, а саме її кольору обличчя (метафорично вказує на подив або переляк); вживається 3 рази.
Всього	постійної ознаки	216 разів
	змінної ознаки	13 разів
	характеристики фразеологічного обороту	150 разів

Отже, підсумуємо перераховані вище факти в таблиці.

Виходячи з перерахованих вище фактів, можна зробити такі висновки:

1) найбільш поширеною функцією колоронімів, що репрезентують значення «жовтий», є функція постійної ознаки (216 випадків), зокрема у цій функції колоронім «жовтий» найчастіше вживається для передачі забарвлення одягу, тканин;

2) найменш вираженою функцією колоронімів з позначенням «жовтий» є функція змінної ознаки (лише 13 випадків вживання); у цій функції найчастіше колоронім жовтий вживається для передачі змін, старіння, а також як характеристика зовнішнього вигляду людини, зокрема кольору обличчя;

3) функція характеристики фразеологічного обороту реалізується у 150 випадках вживання, і всі ці випадки вживання колоронімів зі значенням «жовтий» є традиційними для китайської культури.

Текст роману «Сон у червоному теремі» багатий на колороніми. Ця стаття в подальшому може послужити основою для більш детального аналізу колоронімів у творі Цао Сюецін та індивідуально-авторського вживання лексики, що позначає колір.

Література:

1. Цвет и название цвета в русском языке / [А.П. Василевич, С.Н. Кузнецова, С.С. Мищенко]. – М. : КомКнига, 2005. – 216 с.
2. Ген Ерлін. Концепція кольору в уявленні китайців та історико-культурний зміст лексики кольорів у китайській мові / Ерлін Ген, С.А. Колодко // Вісник Київського національного університету: Східні мови та літератури. – 1998. – Вип. 1. – С. 10–14.
3. Макгован Д. Жизнь и нравы старого Китая / Д. Макгован. – Смоленск : Русич, 2003. – 496 с.
4. Малявин В.В. Китайская цивилизация / В.В. Малявин – М. : Издательство Астрель, Издательско-продуксерский центр «Дизайн. Информация. Картография», 2000. – 632 с.

5. Рыбальченко Е.А. Колоративная лексика в языке романа М.А. Шолохова «Тихий Дон»: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е.А. Рыбальченко. – М., 2011. – 196 с.
6. 周秉钧. 古汉语自学手册 / 周秉钧. – 湖南: 湖南任命出版社, 1955. – 522 с.
7. 曹雪芹. 红楼梦简介作者 / 曹雪芹: 商务印书馆, 2001. – 455 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.read126.cn/851b7a4c-3f00-4c4f-a9ce-55dcb88fc26c!66da78af-12c7-451a-9a02-078c411a6c67!49d33511-6ffe-41ec-a8e7-225f1aee9b9a.html>.

Костанда И. А. Функции колоронимов со значением «желтый» в романе Цао Сюецина «Сон в красном тереме»

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей употребления колоронимов со значением «желтый» в тексте китайского романа «Сон в красном тереме» («红楼梦» «Hónglómèng») Цао Сюецина 曹雪芹 (1724–1764 гг.), а также исследованию специфики сочетаемости колоронимов со значением «желтый». Исследование функций определяет специфику употребления колоронимов в языке романа «Сон в красном тереме».

Ключевые слова: китайский, роман, «Сон в красном тереме», Цао Сюецинь, колоронимы, желтый.

Kostanda I. Functions of color names meaning yellow in the novel of Cao Xueqin “Dream of the Red Chamber”

Summary. The article investigates the use of features of koloronims meaning «yellow» in the text of the Chinese novel «Dream of the Red Chamber» («红楼梦» «Hónglómèng») Cao Xueqin 曹雪芹 (1724–1764), As well as the study of the specificity of compatibility of koloronims meaning «yellow». The study determines the specific functions use of koloronims language of the novel «Dream of the Red Chamber».

Key words: Chinese, novel, «Dream of the Red Chamber», Cao Xueqin, color names, yellow.